

Rajk László verse

A két háború közötti, majd emigráns irodalmunk jelesének, Kovách Aladárnak (1908–1979) írásos hagyatékában, a bécsi nemzeti könyvtárban* találtam évekkal ez előtt az alábbi verset, gépelve, A/4-es papíron. Kovách Aladár 1927-ben megnyerte az országos középiskolai irodalmi versenyt, leérettségizett s ugyanezen évben *Irodalmi arcképek* címen indított rovatot a *Nemzeti Élet* hetilapban. Majd – Rajk Lászlóhoz hasonlóan – magyar–francia szakos volt a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Bizonyosan ismerhették egymást, és Kováchnak fontos lehetett ez a vers, mert 1948-as emigrációja után vitte magával későbbi munka- és lakhelyeire is (München, Párizs, Bécs). Egyetemi éveikről Jankovich Ferenc jegyzett föl fontos adalékokat: „A Négyessy-féle egyetemi stílusgyakorlatokon szintén volt alkalmam megismerni néhány költő- és íróféle embert. /.../ Kovách Aladár is ott bukkant fel életemben, Rajk Lászlóval, Futó Andrással együtt. Mikor lesújtó véleményt nyilvánított a verseimről Négyessy tanár úr, aki harcban állt a *Nyugattal*, szemben Adyval, „Babits úrral és Horváth János úrral” is: ők felszólalásaikban megvédelmezték. Utána hozzám jöttek a folyosón, hogy megvigasztaljanak – amire ugyan nem volt szükség. Mutattam nekik az indexet: hogy Négyessy azért kénytelen volt elismerni a kollégiumot. Rajk is költőnek indult, egyszer felhívott a lakására, és titokban, szemérmesen megmutatta lila tintával írott szabad verseit, melyek Bartalis János – az akkori erdélyi ibolyaköltő – szabad versére emlékeztettek, s ezt meg is mondtam neki, sőt, a további kísérletezésről a leghatározottabban lebeszéltem. Kérése és kérdése úgyis csupán ennyi volt:

Érdemes-e folytatni?

Zörgő csontokkal, soványan nézett rám; nagy szegénységben élt az egyetemmel szemben levő egyik Múzeum körúti sarokház második emeletén, albérleti cselédszobában, míg özvegy anyja Erdélyben. Napi tápláléka egy kis üveg csarnoki tej és fél kiló kenyér volt. Barátaitól 50 filléres kölcsönöket vett fel, úgy tengődött. Ő is a magyar–francia szakot boldogította, de könyve sem volt: az én Cury-Burneremből készült, és vizsgázott le Vácz Gézánál (jól összefirkálta, -huzigálta, és végül alig tudtam tőle visszaszerezni, mert a vizsgára nekem is kellett) – és mikor Párizsban voltam, közvetett kérésére megküldtem neki és a kollégiumi „csoportnak” Marx *Le Capital* című könyvét (nem postán, hanem jól csomagolva, magával a követségi futárral, aki nem is tudta, hogy szívességből mit hoz)” (Jankovich Ferenc: *A magam emberségéből*. Önéletrajz. Bp., 1967. 209-210.).

Rajk László (1909–1949) magyar–francia szakos hallgatója volt 1929-től a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának, 1930-tól bekapcsolódott a kommunista mozgalomba. 1931-ben tagja lett a KMP-nek és a KIMSZ-nek, amelynek a főiskolás bizottságában a bölcsészhallgatók munkáját irányította. Többször bebörtönözték illegális tevékenysége miatt, és egyetemi tanulmányait 1933-tól már nem folytathatta.

* Österreichische Nationalbibliothek Handschriften-, Autographen-und Nachlassesammlung, Kovách Aladár Hagyaték, 197.

Barátaimhoz

Tudjátok, gyakran
Betértem hozzátok,
Hogy kacarászó
Vidám kedvetek közt
Gondtalan kicsinynek
Érezzem magam,
De egészséges lelketek
Boldog derűje
Mindannyiszor visszalökött
Magányos utamra,
Hova már nem követhet
Soha, senki más.
Hol vérrel s ideggel
Küzdöm fel magam
Száz és száz meredélyen,
Hogy egyszerre ismét
A mélybe rántsón
Egy-egy felcsukló
Könnytelen zokogás.
Most már nem is akarok
Többé közétek menni.
Olykor, ha fáradok az
Egyedül futásban
És szemem sarkait
Száraz könny perzseli,
Szeretem szeretni
Olyannak magam
Mint elhagyott
Sötét gyermek szobát,
Melynek falai közt
Őstermésű mesék
Ajakai susognak
Várva mesehallgató
Új, nagy szemeket.

A vers keletkezése föltehetően Rajk mozgalmi föladatainak a megnövekedése utáni időre tehető. Arra a fölismerésére, hogy már nem tud, nincs lehetősége együtt lenni a barátaival, és talán már nem is akarta őket beavatni a személyes sors-alakulásába. Sajátos búcsú ez, a magány, az elkülönültség tudatos vállalása.

Közli: Sümegi György